

Јелена Р. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 26. 10. 2023.
Прихваћен: 29. 2. 2024.

ЈЕЗИЧКО-СТИЛСКИ ПОСТУПЦИ ПРОМОВИСАЊА ХУМОРИСТИЧКО-ШАЉИВОГ САДРЖАЈА У СРПСКИМ НАРОДНИМ ПОСЛОВИЦАМА

У овом прилогу разматрају се српске народне пословице са шаљивим и комичним елементом, и утврђује се да се њихов хумор или директно ослања на етичке идеје и судове или се развија у правцу илустрације. Поступку комедиографске, пошаличке и хумористичке карактеризације садржаја у пословицама – којим се граде превасходно негативне ситуације и типови, директно је супротстављен поступак идеализовања, којим се граде узорни типови и ситуације. Та два поступка означавају два супротна пола у процесу поетске трансформације етичких садржаја и моралних поука у пословицама. Из лингвистичког аспекта разматране – нереченичне, реченичне мономне и биномне пословичке форме – показују снажнију семантичку и смисаону тенденцију ка промовисању хумора од реченичних полиномних форми, чији се хумор ублажава наратизацијом поуке и дискурзивним поступцима одлагања комичних ефеката.

Кључне речи: пословица, хумор, шала, контраст, метафора, хипербола.

1. Уводне напомене

1. Намера нам је у овом раду показати како хумор и пошалица ублажавају пословичко негодовање пред интелектуалним, моралним и друштвеним деформацијама, а уједно њихову критику чине дубљом и ефикаснијом. Иако пословице најчешће директно критикују заблуде и изопачености појединаца и колектива (уп.: РКТ 1992; Јовановић 2006), шаљиво и хумористичко откривање ових моралних, карактерних и друштвених деформација – има поетски смисао и значај (исп.: Ломоносов 1952). Рекло би се да у пословицама хумор и шала допуњавају морални и рационални суд, као што сликовитост допуњава и илуструје дефиниције етичких категорија. У том поступку контраст и метафора представљају спољашњи чинилац онеобичавања форме, док се на

* jelenajo@beograd.com

плану садржаја испољавају као прикривена поука са симболичким, персонификацијским, алегоријским или иронизованим садржајем. Видећемо да се хумористички елементи најчешће реализују као комично-гротескне хиперболе, али и као народне пошалице.

2. Из језичко-формалног аспекта, уочили смо да се српске народне пословице, као и неке „у обичај узете ријечи” – које остварују хумористички и шаливи смисао могу разделити у две веће групе (према: Мршевић-Радовић 1987; Симић – Јовановић Симић 2017). Прву групу чине нереченичне структуре, тј. тагмемске фразне форме, моноремне или синтагматске, у оквиру којих смо издвојили четири подврсте: (1) са инфинитивом; (2) са неким падежним обликом; (3) са поредбеном конструкцијом и (4) са вокативом. Другу скупину чине реченичне структуре, мономне, биномне или наративне, у оквиру којих смо уочили три тематска подтипа: (1) мономни, (2) биномни и (3) полиномни, тј. наративно-дискурзивни.

2. Анализа грађе

2.1. Нереченичне пословичке форме

1. Од нереченичних пословичких форми¹ са хумористичким смислом највише их је са инфинитивом:

Пијесак у море сипати.
 Бунар крај ријеке копати.
 Вјетар капом ћерати.
 Под биком јуне тражити.

Код већине оваквих примера видљив је парадоксални или метафорички смисао, преко којег се успоставља хумористички тон. Унутрашњи контраст којим је уобличен парадокс условљава ироничну ноту која се осећа код већине паремиолошких форми из ове групе. Иронија је код већине примера прожета хумором па је више него смешно замислити некога „ко копа бунар крај воде” или „ко ветар капом гони”.

2. Није мали број конструкција и са неким падежним обликом.

а) Наводимо најчешће примере овога типа, тј. оне моноцентричног тематског састава са акузативом и предлогом 'за' или предлогом 'на', као један пример инструменталне конструкције са предлогом 'с':

Звек за мирис.
 Рог за свијећу.
 Шило за огњило.
 Брига баби за удова старца.
 Свака жена на свог мужа налик.
 Свако лице с носом лијепо.

¹ Све пословице наводимо према Вуковој збирци (Вук 1965).

Форма „Звек за *мирис*” исмева трговину по сваку цену, стварањем карикатуралне слике трампе једне безвредне ствари за другу исто такву. Пословице „Рог за *свијећу*” и „Шило за *огњило*” свој комедиографски и пошалички смисао остварују поступком „превара за превару”. Хуморном нотом, нешто блажом додуше – проткана је и конструкција: „Брига баби за *удова старца*”, као и конструкција са предлогом 'на': „Свака жена *на свог мужа налик*”. Паремолошки смисао инструменталне конструкције „Свако лице *с носом лијено*” – испливава из ироничне реакције на похвалу осредњости.

б) Пошалички смисао има и генитивна конструкција са предлозима 'од' и 'до', инсистирајући на семантичкој празнини:

Од краја до конца.

Овај пословички израз на први поглед ништа не понавља. Нова и стара реч за „крај” – вешто су ушлетене у игру речи која алудира на њихову истозначност, испод које ишчезава простор (исп.: РМС 1967–1976: s.v.). Кретања нема, ништа се не дешава сем празне нечије приче о великим делима, дугом путу или сл.

3. Пословице често и путем поређења, а обично и карикатурално, изражавају хумор и иронију.

а) Навешћемо прво поредбене моделе у којима према придеву стоји именица, тј. именичка синтагма:

Окретан као доњи жрвањ.
 Поуздан као врбов клин.
 Вјешт као магарац у кантару.
 Пун новца као жаба длака.
 Сух као печен зец.
 Паметан као попино прасе.

Најупечатљивија су иронична поређења са појавама супротних особина од оних које се у поређењу подразумевају, као у прва четири примера: „доњи жрвањ није окретан”, „врбов клин није поуздан”, већ је еталон за несигурност, „магарац се не разуме у кантар”, „жаба нема длака”. У петом, шестом и седмом примеру хумор потиче од саме необичности поређења. Тако је познато да је „печен зец” заиста „сух”, тј. без капи масти, али је необично и пре свега смешно са њим поредити мршаваог човека. „Попино прасе” алудира, с једне стране, на биљку, и тада означава безначајну појаву или нешто што није вредно да се човек или ствар са њим пореде (уп.: РМС 1967–1976: s.v), али, с друге стране – „попино прасе” комично и иронијски указује на „прасе које припада попу”, и по таквој припадности му је одређена памет.

б) Другу врсту поредбених модела чине оне пословице у којима према именици стоји именица или именичка синтагма:

Блебетуша као жаба.
 Јунаци као лињаци.
 Бачина као и бачина.
 Чоек као и новац.
 Красно момче, ка' балаво сомче.

У прва четири примера именичко-именичком поредбеном конструкцијом људско биће се изједначава са неким другим живим бићем: са „жабом”, „рибом” и „биком”, или са „новцем” као поквареном и потрошљивом робом. Овде спада и пети пример са квази атрибуираном поређеном именицом и проширеним поредбеним делом, у коме се „красота” оксиморонски изједначава са „балавошћу” и глупошћу.

4. Као што видимо, реч је овде о вишечланим описним конструкцијама без ознака предикативности, али се све поменуте конструкције понашају као глобални искази, па смо овде сврстали и две непредикативне вокативне форме које показују скривену шаљиву подлогу, па и подсмех упућен апострофираним особама. Оваквих пословичких форми несразмерно је мање у односу на предикативне:

Ао мој тупи тупане! С тобом зло, а без тебе још горе.
К међи, нејаче!

а) Вокативом се апострофирају људска бића са којима човек заједно живи, са којима пријатељује или стоји у ривалским односима. Људи се обраћају једни другима и по особинама које поседују или емоцијама које буде код својих ближњих: „тупан”, „нејак”.

б) Ове две конструкције у које је уметнут вокатив различите су по саставу и унутрашњим односима. Имамо једну апострофу са кратком пратећом назнаком зашто је особа позвана: „К међи, нејаче!”, која сем експресивности у виду екскламације, поседује и један хумористичко-потцењивачки тон. Друга апострофа шаљиви тон реализује истицањем пророде става онога ко зове према ономе ко је позван: „А мој тупи тупане! С тобом зло, а без тебе још горе”. Овде таутолошка синтагма „тупи тупан” може означавати било којег сапутника или помагача којег говорник оцењује као неспособног (уп.: РМС 1967–1976: s.v).

2.2. Реченичне пословичке форме

У оквиру реченичних форми уочили смо три тематска подтипа: мономни, биномни и полиномни, тј. наративно-дискурзивни.

1. Навешћемо прво случајеве за мономни тип.

И ђаво душу причека.
И пањ је лијеп обучен и накићен.
У богата Влаха и говеда су паметна.
И гуска каткад на леду посрне.
И патка на леду посрне.
До јако је преко девет брда.
Мимогред није у ред.
Није кућ камо.
Овамо је тамо.

а) Најчешћи мономни тип пословица са хумористичким смислом представљају констатације, а оне показују различите стилске и вербатолошке вредности. Првих пет пословица представљају пошалице, не само због тога што су општепознате, што своју духовитост базирају на упоређивању контарних или контрадикторних појава из човеког природног и друштвеног окружења, – већ, пре свега, због тога што имплицирају враголанство, смејурину, лудорију, досетку или забуну. Тако у пословици „И ђаво душу причека” налазимо хумористички пример нестрпљивог човека, а у примеру: „И пањ је лијеп обучен и накићен” – саркастичан приказ онога ко није леп већ само лепо одевен, улепшан; док се у пословици: „У богата Влаха и говеда су паметна” – пародијски слика човек („богати Влах”) чија моћ изазива страх од изговарања истине, па се тврдња да су „говеда паметна” подсмешљиво супротставља реалности. У позадини форми: „И гуска каткад на леду посрне”, „И патка на леду посрне” – крије се шаловит еуфемизам, јер патка и гуска на леду уопште не умеју ходати.

Остале четири формације претежно су настале као суптилне досетке, духовите и хумористичке оцене неких односа и вредности. Прву од њих Вук објашњава: „Отишао је далеко”, док се за другу хоће рећи да ако се нешто ради узгред и овлаш, ретко буде како ваља. Трећи пример по реду Вук тумачи: „Нема се куда, него тако ваља да буде”. Ипак је са највише духа и умешности у паремиској обради материје скована последња пословица, као најједноставнија и најуспелија форма, и са смислом: „И ту и тамо је исто”.

б) Овде се посебно истичу кратке вокативске форме. Наиме, људи се не обраћају једни другима употребљавајући само општи назив за људску врсту, већ и називе за сроднике, као и називе по занимањима – „вођа”, „хација”, „поп”, „калуђер”:

Држ' се зуб' ма за вјетар.
 Бјеж' у село вођо!
Ђетићу није нам врх главе.
 Немој, хација, Бога ти!
 Буди, попе, човек!
Калуђере, да те оженимо?
 Трпи, душо, Бога ради.
 Попо! зар и ти чуваш говеда?
Братићу мој свој си ми.
 Гони brate по жлобу.
 Држ' се куме зида.
 Из кога си врата, brато?

б1) Први пример: „Држ' се зуб' ма за вјетар” представља црнхуморну шалу при довикивању ономе ко пада без могућности да се за било шта ухвати. У секундарном значењу односи се на све који се сурвавају било морално или социјално (уп.: РМС 1967–1976: s.v).

Као што видимо, и предикативне конструкције могу бити кратке, у виду сажетих назнака околности у којима је особа апострофирана: „није нам врх главе”, или у виду налога који има да изврши: „бјеж' у село”, „немој”, „буди

човек”. Наиме, у конструкцијама: „Бјеж’ у село вођо!”, „Буди, попе, човек!”, „Калуђере, да те оженимо?”, „Попо! зар и ти чуваш говеда?” – апострофиран је носилац својстава од којих зависи његово понашање у оном што описује реченица, па отуда долази карактер изреке и смисао хумора. Тако „вођа” из првог случаја води слепца, и са њим разговара. Опомена попу да буде човек звучи иронично, јер он би требало да буде носилац највиших људских особина. Исто тако комично звучи неумесна понуда калуђеру да га ожене. Последњи пример пружа непријатно објашњење за настанак и смисао осталих пошалица на рачун духовних лица, где се поп приказује као толики сиромах да мора чувати туђа говеда да би се прехранио.

Како показује српски паремиолошки корпус, сроднички називи у нашем народу употребљавају се и да означе и несроднике, вероватно као знак добре воље, или да би се добра воља створила као основ разговора: „братићу”, „брате” (/„брато”), „куме”.

62) У дозивној функцији унутар једночлане реченичне форме употребљава се и лексема „Бог”, као најчешћи назив из религијске сфере. Ево једног примера:

Боже, Боже, куд ће наше коже?

Шаљив, и чак лудички тон огледа се и у покушајима римовања, што је иначе необично у случајевима који се односе на сакралне појмове. Тематска подлога наведене пословице и њен духовит смисао подржан је еуфонизацијским поступком, тј. гласовним дозивањем семантички удаљених речи: „Боже – коже”.

63) Људи су често личним именом апострофирани у шаљивом смислу:

Бујур Муса купуса! / Нека бако и меса.

Држ’ се плота Вукота!

Здрав, Османе, ако ти остане!

Може се претпоставити да су овакве пословичке изреке имале високу информативну вредност у локалним приликама у којима су настале, али су одвајањем од тих прилика изгубиле многе нити које их везују за тематску подлогу, па је употреба властитих имена овде појачала еуфонизацијски смисао и шаљиви тон: „Муса – купуса”, „плота – Вукота”, „Османе – остане”.

64) У облику вокатива хумористички се апострофирају и животиње:

Е лијо, сад си долијала!

Потрчи де зече сад између ногу!

Тука, буди штука!

Стари гриво, не куну се криво.

Сентенце у вези са животињским светом најслободније изражавају човека расположења, његову потребу да се нашали и са околином и са собом. У већини је видна метафоричност израза, и то ове форме приближава типу казивања који долази од начина излагања својственог басни. У скоро свим примерима може се открити симболичка вредност лика који се крије иза жи-

вотињског назива, и то су познати симболи лукавства („лија”), плашљивости („зец”) и глупости („тука”). Лажљивост, која је сликовито изражена синтагмом „стари гриво” – семиолошки потискује значење лексема „коњ” (као симбола достојанствености, елегантности и снаге), и у први план ставља значење „стари”: „коме не следује лагати”.

2. Двочлане или биномне реченичне форме могу остваривати различите нијансе хумористичког смисла.

а) Прва наведена пословица представља хуморну и духовиту глосу о знању, чија је структура заснована на гласовном подударану лексема, али и на парадоксалној комплементарности глагола „знати” и „чинити”. Друге две изреке личе на разбрајалице, бројанице, па и на рефрене кратких лирских песмица, чије се речи лако изговарају и разлажу на слоге: „љепше – трешње”, „више – вишње”, и засноване су на сазвучју и мелодији римованих лексема а не на њиховом смислу:

Ако чини што зна, оно не зна што чини.

Ко зна љепше родиле му трешње.

Ко зна више, родиле му вишње.

б) Могу бити, међутим, и црнохуморне, онда када својим смислом указују на горко сажаљење, али и на благонаклоност, па гоне човека на смех без обзира на беспримерну људску невољу коју пред нама откривају:

Није ту среће, док иза деветога десетом не остане.

Кад кућа гори, барем да се чоек огрије.

Како сам постао, није ми подробац остао.

Како туђу кокош изијеш одмах своју за ногу вежи.

Ако је мало млијека, а оно је близу ријека.

Ако чанак не изда, кашика не ће.

Ако је мучно дати, није искати.

Првих шест пословица показују само привидну ведрину, најчешће као пошалице – а у ствари представљају иронично-духовите параболе о судбини многобројне породице, наследству, губитку иметка, немаштини, глади, и уопште о тешким приликама. Седма пословица изазива благи подсмех на рачун оних који лакше позајмљују од других него другима.

в) Следе конструкције у којима се међу клаузама осећа нијанса имплицитивности, па се речце „еле” и „још” због своје појачајне функције не могу адекватно заменити везником 'а' нити везником 'и':

Не ће Алија, не ће Балија, еле одоше свиње у дамију.

Нешто поп књигом, нешто Турчин силом, еле сиромаху не оста ништа.

Њихова паремиолошка вредност огледа се у изванредном хумористичком тону. У првом примеру хумористички тон се меша са ниподаштавајућом нијансом, а добијен је сучељавањем „свиња” и „дамије”, два супротстављена симбола ислама. У другој је хумор такође оштар, и извире из историјских прилика у којима су турска сила и поповска беда стајале на врату обичног човека.

г) У неким пословицама налазимо на стилском плану одређени пејоративно-подругљиви баласт:

Са свим је говедо, још да има реп.
Чоек и по, још да је по, па би био читав.
Ако не знаш што је слано, знаш што је вруће.

У првим двома пословицама лексеме „говедо” и „реп”, и констатација да „човек и по” још увек није „читав човек”² – не умањују њихов јак хуморни дух и успелу игру речи. У трећој форми наслућује се и друга врста ругалице као хумористички нуспродукт подвалацијског духа: човек који се опекао неком храном не може осетити да ли је и слана.

д) Семантичка сфера животињског света проширена је и другим пословицама у којима се апострофирају „магарац”, „рогов” и „голуб”:

Не липши, магарче, док трава нарасте!
Чекај магарче док ти Ђурђев дан дође.
Стан’ полако, рогове, / Много ти је обоје.
У јато, голубе да те кобац не однесе.

У неким случајевима симболика коју овде налазимо није уобичајена за друге фолклорне врсте, на пример за басне, него је својеврсна и позната само паремиолошким творевинама (уп.: Федосјук 1997; Самарџија 1997; Јовановић 2007): „магарац” није ни глуп ни својеглав, већ стрљив; „рогов” (во) није ни издржљив ни предан судбини, већ агресиван. Не би се у ствари рекло да је симболика у пословицама друкчије систематизирана него у поетским врстама народног стваралаштва, већ ће пре бити да је још несистематизирана, још неуједначена и некатегоризирана по матрицама поетских образаца (исп.: Ђурић 1956; Деретић 2002). „У том случају пословице би чиниле не увек виши ступањ поетског стваралаштва у којем се обавља даља кристализација, тематска и формална изградња импровизацијских секвенци, већ делом и предворје поетске радионице, у којем се оперише још неслеглим формама израза и мотивског материјала” (Јовановић 2006: 564).

ђ) Пошалички тон показују и конструкције које у вокативу имају именицу „поп”, или именице са значењем сродства: „кум” и „тета”:

Устани, попе, нека седне свирчева мати.
На ти, куме, јаје – ал’ га нема!
Покриј га, тето, да не трабуни.

У првом примеру подсмех изазива захтев поштованој особи, тј. „попу”, да уступи место неком од последњих у скупу, у овом случају: „свирчева мати”; у другом – извргава се подсмеху традиционално поштовање и гостопримство према куму; а у трећем – исмева се особа која говори неразумно.

² Смисаона варијанта овој пословици јесте врло духовита али горка црнохуморна глоса: „Продан али није оћеран”. Мисли се на издајницу, који продајући се неодолјиво подсећа на продаог бртва, а разликује се од њега тиме што остаје међу својима као жбир.

3. Полипредикативни или наративни тип пословица са хумористичким тоном карактерише структурна ситуација у којој је један од сегмената деформисан јачим прозним уметцима, и тада преовлађује дифузни тип наративне дискурзије – одн. приповедање.

а) Један од случајева полипредикативне нарације представља вокатив који се јавља као екстерни тематски елемент хумора.

Какве си, море, вјере? Какве хоћеш господару.
Калуђере умрла ти мати. Ваистину црње не понесох.

У наведеним примерима садржај вокатива није саставни елемент тематског круга који описује сентенца, али је однос међу овим семантичким елементима од битног значаја за карактер и разумевање изреке. „Господар” у првом случају може одредити веру потчињеног, и то је сржни моменат хумористичко-сатиричног смисла пословице. У другом примеру је најважнији хумористички детаљ у калуђеровом одговору: он и тако носи црнину, па је сувишно опомињати га да му је смрт однела најмилије биће.

б) Овом тематском кругу припадају и прави наративни одељци:

Каква му је зелена долама! / Да искрпи, нова би му била, / Да измјери, претегли би конци.

Ова пословица приповест о сиромаштву има толико лексичког потенцијала да опису може додати стилску боју и хуморни присенак.

в) Такве су и шаљиве приче о људским приликама и неприликама:

Стаде мома на удадбу / Не кће мома за једнијем, / Не кћеше је два.
Шила парала, конце кварила.
Слава теби у купусу зече! Ко ти реп осече?
Лијепа је врућа погача у кисело млијеко. – А окле ти знаш? – Виђео је мој отац ђе једе попов ђак.

У односу на претходне примере, ове пословице, уз хумористичко-шаљиву ноту, имају и ведрији тон.

г) А такве су и оне пословице чији вербатив има сва обележја дискурзивне организације – монолошке или дијалошке, чији се хумористички тон остварује смисаоном хармонијом семантички удаљених или супротстављених лексема или теза:

Куд је снашо, у то село пут послије ручка? Овуда брато, испод градине прије ручка.
О јаране, боле ли те ране? / Да не боле, не б' се ране звале.
Помоз' Бог! Помоз' Бог, зла жено!
Ако не ћеш, а ти пољуби па остави.
Мајмун је мајмун, ако ћеш га у какве хлаче облачити.
Оче наш! како знаш, метни погачу међу нас, ако остане, ево нас.

Као што видимо, ово су случајеви остваривања хумора скромније или снижене стилске вредности, које можемо одредити као лакрдију и смејурију.

д) И имена ствари и апстрактних појмова, чији се вокатив иначе ретко среће у употреби, могу се наћи у хумористичко-сатиричкој употреби:

Весели се торбо пртењачо! / Иде теби Рацка задушница.
 Држ' се, пројо, на свадби сам била!
 Дуни јуже, нек се бабе пруже!
 Слути, слуто, наслутићеш.

Шаљиво обраћање „торби пртењачи”, обрадованој тобож „Рацким задушницама”, подразумева у позадини сиромаша са његовим сећањем на српске обичаје даривања просјака ради опроштаја грехова мртвим прецима. Стиховна структура има у ствари пародијску функцију – творац сентенце расположен је да у пошаличком духу исмеје и поетско стваралаштво као увек приступачно и јефтино средство за улепшавање беде. Пословицу *Држ' се, пројо, на свадби сам била!* Вук тумачи на следећи начин: „Кад се после чисти једе наново”. У крушевачком крају обично значи кад се на части слабо јело, кад је била танка понуда, или кад се хтело показати отменим па се није јело. Према томе, глоса о „проји” у ствари је шаљива алузија на неугодан доживљај госта на свечаности, а употребљива је и у свим приликама које подсећају на описани догађај: као враћање на свакодневну сиромашку храну после свечаности на којој је слабо прошао или посла који му ништа није донео. Овде се запажа способност преношења конструкције као целине у сигнификацијске сфере изван конкретне ситуације, и тада она делује логичком алегоричке приче.

3. Закључне напомене

1. Закључујемо да је комично, шаљиво, подругљиво и комедиографско у српским народним пословицама стилски поступак заснован на моралној концепцији њиховог смисла, као и на једностраном приказивању и изобличавању људских недостатака.

2. Чистим паремизацијским процесом настале су хумористичке и шаљиве форме из свакодневних комуникацијских потреба, па су накнадно пренесене у паремијску сферу (уп.: Леви-Строс 1989; Вјежбицка 1997; Кожица 1999). Такви су примери: „Нешто поп књигом, нешто Турчин силом, еле сиромашу не оста ништа” или „Ако је мучно дати, није искати”. Међутим, насупрот њима стоје случајеви као „ветар терати”, и с капом и без капе, или „зубима се за ветар држати” – чији хумор не спада у опис реалних збивања, јер су ове конструкције, парадоксалне по смислу, резултат паремијске творбе, и нису настале из свакодневних комуникацијских потреба (уп.: Бахтин 1989; Јовановић 2006: 648–653).

3. Према томе, формално усавршавање пословица редовно прати њихова унутрашња вредност и духовна подлога – обично у виду фигуративности казивања, мудрости ојачане топлим хумором, разиграном духовитошћу или карикатуралном иронијом. Све ове одлике чине пословицу особитим и у себи савршеним видом народног стваралаштва.

ИЗВОРИ

Вук 1965: Вук Стеф. Караџић, *Српске народне пословице*, Београд: Просвета.

ЛИТЕРАТУРА

- Бахтин 1989: М. Бахтин, *О роману*, Београд: Нолит.
- Вјежбицка 1997: А. Вјежбицкая, Речевые жанры, *Жанры речи*, вып. 1, Саратов.
- Деретић 2002: Ј. Деретић, *Историја српске књижевности*, треће, проширено издање, Београд: Просвета.
- Ђурић 1956: В. Ђурић, *Постанак и развој народне књижевности*, Београд: Нолит.
- Јовановић 2006: Ј. Јовановић, *Књига српских народних пословица, I и II*, Београд: НДСЈ.
- Јовановић 2007: Ј. Јовановић, *Стилска структура басне (Д. Обрадовић, 'Жаба и јунац')*, Зборник Филолошког факултета, стр. 1–16.
- Кожина 1999: М. Н. Кожина, Речевой жанр и речевой акт (некоторые аспекты проблем), *Жанр речи*, вып. 2, Саратов.
- Леви-Строс 1989: С. Levi-Stross, *Strukturalna antropologija*, Zagreb: Školska knjiga.
- Ломоносов 1952: М. В. Ломоносов, *Краткое руководство к красноречию*, Москва – Ленинград.
- Мршевић-Радовић 1987: Д. Мршевић-Радовић, *Фразеолошке глаголско-именичке синтагме у савременом српскохрватском језику*, Београд: Филолошки факултет.
- РКТ 1992: *Речник књижевних термина*, друго, допуњено издање, ур. Драгиша Живковић, Институт за књижевност и уметност у Београду, Београд: Нолит.
- РМС 1967–1976: *Речник српскохрватскога књижевног језика, I–VI*, Нови Сад: Матица српска.
- Самарџија 1997: С. Самарџија, *Поетика усмених прозних облика*, Београд: 'Народна књига', Алфа.
- Симић, Јовановић Симић 2017: Р. Симић, Ј. Јовановић Симић, *Српска синтакса*, 1–7, Београд: НДСЈ и Јасен.
- Федосјук 1997: М. Ю. Федосюк, Исследование средств речевого воздействия и теория жанров речи, *Жанры речи*, вып. 1, Саратов.

Jelena R. Jovanović Simić

LANGUAGE AND STYLE PROCEDURES OF HUMOR PROMOTION
IN SERBIAN FOLK PROVERBS

(Summary)

In this contribution, Serbian folk proverbs with a comic element are discussed and it is determined that their humor is either directly based on ethical ideas and judgments or on illustrations. From a linguistic point of view, the considered non-sentential proverbial forms and sentential monomial and binomial show a stronger semantic and meaningful tendency to promote humor than the sentential polynomial forms, whose humor is mitigated by the narratization of the content and discursive actions.

Key words: proverb, humor, metaphor, structure.